

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

Prosinac, 2017. godine

OBNOVA

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

UREDNIŠTVO

Davor Dijanović, Marin Sabolović

GLAVNI UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

TAJNICA UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

RECENZENTI

Prof. emeritus Tihomir Hunjak, dr. sc. Danijela Lucić, doc. dr. sc. Hrvoje Kalinić, dr. sc. Josip Dukić, mag. educ. soc. et mag. soc. Damir Miloš

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Ante Starčević

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-POŠTA

casopis.obnova@gmail.com

Davor Dijanović
davor.dijanovic@gmail.com

Marko Paradžik, mag. iur.
theodorospara@gmail.com

Matej Tolić, mag. iur.
matejtolic92@gmail.com

Mateo Baran, student prava
mateobaran1234@gmail.com

Ivan Trogrlić, student povijesti
trogrlic.ivan@gmail.com

Dino Ljubić, univ. bacc. ing. naut.
uvelavristina@hotmail.com

Ante Brešić Mikulić, mag. art.
ante.b.m@hotmail.com

Georgette Yvette Ponté, mag. art.
georgetteponte@gmail.com

Ivan Dadić, univ. bacc. ing. naut.
dada128@hotmail.com

Luka Matej Mahečić, student Medicinskog fakulteta
lukamatejmahecic@hotmail.com

Tihana Pšenko Miloš, mag. educ. croat., mag., mag.
comm.
tihana158@gmail.com

Marko Mustić, student sociologije
marko.mustic@gmail.com

GOST AUTOR

Mr. sc. Petar Marija Radelj
pemarade@gmail.com

AUTORI

SADRŽAJ

	Riječ urednika	8
	Davor Dijanović Razgovor s prof.dr.sc. Stipom Kutlešom	13
	Marko Paradžik Razgovor s prof.dr.sc. Žarkom Paićom	27
TEMA BROJA	Davor Dijanović Problem tehnike u filozofskoj misli Nikolaja Berdjajeva	48
	Matej Tolić, Mateo Baran Tehnologija u Tolkienovu međuzemlju	75
	Ivan Trogrlić Razvoj i primjena tehnologija proizašlih iz drugoga svjetskoga rata – komparativni prikaz na primjeru Njemačke i Japana	82
RAZNO	Davor Dijanović Dva znanstvena zbornika o Domovinskom ratu	94
	Petar Marija Radelj Protiv nasilja nad naravi, ženom i obitelji – očitanje u javnu raspravu o potvrđivanju Istanbulske konvencije	98

	Dino Ljubić	
	Revolucija desete umjetnosti	115
UMJETNOST	Ante Brešić Mikulić	
	Veksilološka analiza i rekonstrukcija trijalističkih prijedloga do 1918.	134
	Ciklus likovnih radova autorice Georgette Yvette Ponté	
	Tijelo žene	156
	Perun	
	Bijela Smrt (pjesma)	163
	Marko Paradžik	
	Bića u daljini (pjesma)	164
	Ivan Dadić	
	Nezahvalnik (pjesma)	165
KNJIŽEVNOST	Luka Matej Mahečić	
	(jedna pjesma)	167
	Tihana Pšenko	
	(osam pjesama)	168
	Marko Musić	
	(četiri pjesme)	172
	Davor Dijanović	
	Gnjev pravednosti (pjesma)	176
	Marko Musić	
	Susret (kratka priča)	177
	Udruga Obnova	189

TEHNOLOGIJA U TOLKIENOVU MEĐUZEMLJU

AUTORI

Matej Tolić¹

Mateo Baran, student Pravnog fakulteta u Splitu

Stručni članak

Rukopis zaprimljen: 15. 08. 2017.

Rukopis prihvaćen za tisak: 06. 10. 2017.

Sažetak: Tema članka Tolkienova je filozofska misao o ulozi tehnologije u današnjem svijetu koja se provlači kroz trilogiju „Gospodara prstenova“. Iako je trilogija remek-djelo fantastične književnosti i nije alegorijski tekst, u njoj se pojavljuju mnoga pitanja i dileme koje su bile predmet autorovih promišljanja,

¹ Matej Tolić, mag. iur., Hrvatska odvjetnička komora – vježbenik, Sukojišanska 4, Split, matejtolic92@gmail.com

ali i izazovi koje je moderno doba postavilo prema društvu kao zajednici i čovjeku pojedincu, među kojima je i uporaba tehnologije. U članku je analizirana pojava tehnologije u trilogiji te je razrađen autorov stav koji se iskazuje kroz stavove glavnih i sporednih likova u borbi za uništenje Prstena i obranu Zapada.

Ključne riječi: *Tolkien, tehnologija, Gospodar prstenova*

1. UVOD

Tolkienov „Gospodar prstenova“ neizostavni je klasik britanske književnosti 20. stoljeća, a njegova djeca Bilbo, Frodo, Aragorn i ostali junaci Međuzemlja već su generacijama ne samo omiljeni likovi već i nadahnjujući uzori čitateljstvu cijeloga svijeta. Od samoga izlaska 1954., trilogija „Gospodar prstenova“ bila je predmet raznih teorija o samom značenju priče i tome krije li se iza maštovitog drevnog svijeta možda slika naše moderne civilizacije. Iako je u više navrata sam otkrivao da pojedini dijelovi imaju dublje značenje, za priču u cjelini tvrdio je da je samo to; priča uz koju bi se trebala zabavljati djeca i svi ljubitelji fantastike. Tolkiena je cijela priča oko traganja za simbolikom i alegorijom razočarala i zaboljela, posebno u trenutku kada je postala zaštitni znak američke hipijevske generacije ili kad su neki zaljubljenici u orkama² prepoznali Nijemce zbog autorovih ratnih iskustava u Prvom svjetskom ratu te zbog činjenice da je rad na knjizi trajao tijekom Drugoga svjetskoga rata. S druge strane, naraštaj hipija prepoznao je u Prstenu atomsku bombu i kritiku NATO saveza i Istočnoga bloka. Štoviše, profesor Tolkien izrazio je u Predgovoru „Prstenove družine“ svoje antipatije prema alegoriji: „Međutim, ja nikako ne trpim alegorije u svim njihovim pojavnim oblicima, nikad ih nisam volio otkako sam dovoljno star i budan da otkrijem njihovu prisutnost“.³ Tolkien nije imao namjeru napisati alegorijski roman, ali u pojedinim dijelovima romana i filma lako je prepoznati poruke koje su

2 Brojni su obožavatelji i kritičari iznosili zaključke o tome koga predstavljaju orci pa je tako Tolkien bio optuživan za rasizam i reakcionarstvo jer su se pojavila nagađanja da orci predstavljaju neeuropske narode i radničku klasu.

3 John Ronald Ruel Tolkien, *Gospodar prstenova: Prstenova družina*, Algoritam, Zagreb (2005), 9.

plod autorovih katoličkih svjetonazora⁴, političkih stavova i osobnih životnih iskustava, kako je sam rekao: „Dakako da se autor ne može potpuno osloboditi utjecaja svog iskustva, ali načini na koje se klica priče koristi tlom iskustva neobično su složeni, a pokušaji da se taj proces definira potječu u najboljem slučaju od nagađanja, nedostatnih i višeznačnih“.⁵ Utjecaj kršćanstva u svojem je radu potvrdio svećeniku Murreyu, izjavljujući da se kroz sva njegova djela pojavljuje Bog, iako nigdje nije izravno imenovan.⁶

2. ULOGA TEHNOLOGIJE U ŽIVOTU I DJELU PROFESORA TOLKIENA

Uz vjerske i političke konzervativne stavove u romanu su prepoznate i Tolkienove osobne moralne dvojbe o tehnologiji i njezinu utjecaju na društvo. Neki su kritičari smatrali da je autorov odnos prema tehnologiji dosta jači od puke sumnje pa je nazivan tehnofobom i luditom⁷. Za razumjeti Tolkienovu sumnju prema modernom i tehnologiji trebalo bi navesti nekoliko crtica iz životopisa.

Tolkien se rodio 3. siječnja 1892. u Južnoj Africi gdje je proveo prve tri godine života, a zatim je s majkom i bratom odselio u okolicu Birminghama, u pitoreskno englesko selo Worcestershire. Tolkienovo je djetinjstvo bilo ispunjeno odlascima u prirodu pa je zavolio engleskog seljaka i njegovu svakodnevicu. Poslije će mu uspomene na djetinjstvo pomoći u stvaranju hobita i njihove domovine Shire. Hobitski Shire i njegove arkadijske krajolike u sukobu Dobra i Zla preplavit će industrija, jednako kao što je u zbilji preplavila Tolkienov zavičaj, što je Tolkienu bilo prvo neugodno iskustvo s tehnologijom.

Drugi neugodni susret veže se uz Prvi svjetski rat. Izbijanjem Velikoga rata 1914., Tolkien nije kao mnogi mladići diljem Engleske odjurio u urede za nova-

4 Danko Kovačević, „J. R. R. Tolkien – tajni agent kršćanske objave: Hobit, Krist i avantura života“, *Bitno*, <https://www.bitno.net/kultura/j-r-r-tolkien-tajni-agent-krscanske-objave-1-hobit-krist-avantura-zivota/>, pristupljeno 5. siječnja 2017.

5 Kovačević, J. R. R. *Tolkien*.

6 James E. Personjr, „The Transcendent Tolkien“, *The Imaginative Conservative*, <http://www.theimaginative-conservative.org/2012/12/the-transcendent-in-tolkien.html>, pristupljeno 5. siječnja 2017.

7 James Surowiecki, „Drop the Gun: The Two towers wishful technophobia“, *The Slate*, http://www.slate.com/articles/arts/culturebox/2003/01/drop_the_gun.html, pristupljeno 5. siječnja 2017.

čenje, što je razočaralo njegovu rodbinu. O tome je pisao svojem sinu 1941. koji je tada služio u Drugom svjetskom ratu: „U tim danima momci su se javljali u vojsku ili su bili javno omalovažavani. Bila je to nezgodna dvojba za mladića s mnogo mašte i malo fizičke hrabrosti“.⁸ Sredinom 1915., nakon polaganja završnih ispita, Tolkien se prijavljuje u vojsku. Kao poručnik 74. brigade 25. divizije odlazi u Francusku gdje doživljava svu surovost ratovanja u rovovima koje je poprimilo još veće dimenzije zbog novih tehnologija u smislu tenkova, zračnog ratovanja i bojnih plinova. Sudjelovao je u bitci na Sommi u kojoj je živote izgubilo više od 400 000 britanskih mladića. Zanimljivo je da je u redovima njemačke vojske u istoj bitci sudjelovao Ernst Jünger koji će u svojem „Radniku“ također ispitivati odnos čovjeka i tehnologije, a samo nekoliko mjeseci nakon završetka bitke na Sommi na istom geografskom području ratovat će i tada 18-godišnji C. S. Lewis, Tolkienov budući prijatelj i književni suborac u „Inklingsima“. Skupina studenata s kojom je Tolkien prijateljevao tijekom studiranja na Oxfordu također je otišla ratovati, no Tolkien je bio jedini koji se vratio.

Tolkien se nakon rata vratio u Englesku, ostavši zatečen posljedicama, pojavom sve jače industrijalizacije i opustjelih sela čija je mladost izginula na francuskim bojištima. Iskustvo Velikog rata svakako je utjecalo na stvaranje Međuzemlja, njegove povijesti i stanovnika. Štoviše, vrlo je uočljiva sličnost životnog puta između Tolkiena i njegovih hobita. Frodo i njegovo društvo silom su prilika i radi zbivanja u vanjskom svijetu na koje nisu mogli utjecati istrgnuti iz svakodnevice vrtlarjenja, čitanja knjiga i uživanja u hrani u niz tragičnih događaja koji će odlučiti o sudbini svijeta. Upravo se to dogodilo Tolkienu, ali i desetcima tisuća drugih koji su napustili mirne svakodnevice zbog svjetskih zbivanja koja su im bila strana i izvan njihove moći. Štoviše, nije to jedina poveznica autora i polutana jer su oni, kao i mladi Tolkien, narod bujne mašte, ali vrlo malo fizičke hrabrosti koja je izašla na vidjelo tek u pustolovini koja je počela odlaskom iz Hobittona, a završila u Minasu Tirithu i Mordoru. Svakako najznačajnija sličnost jest sumnjičavost prema strojevima. Tako je i u svoj omiljeni narod Međuzemlja Tolkien usadio i sumnjičavost prema strojevima i tehnologiji pa je napisao: „Ne razumiju niti su ikad razumjeli, pa nisu ni voljeli, strojeve složenije od

⁸ Linda Bridges, „Tolkien, Lewis and The Great War“, *National Review*, <http://www.nationalreview.com/article/423529/tolkien-lewis-and-great-war-linda-bridges>, pristupljeno 5. siječnja 2017.

kovačkog mijeha, vodenice ili ručnog razboja, iako su vješto rukovali alatom.⁴⁹ Profesor je u privatnom životu izbjegavao moderne strojeve i uređaje pa tako nikada nije imao televizor, a odustao je i od služenja automobilom.

Tehnologija se u djelima uglavnom pojavljuje kao oruđe sila zla, s naglaskom na Sarumana i ratnike Bijeje ruke. U liku Sarumana prepoznajemo totalitarnog i autoritarnog vođu koji odbacuje staro Međuzemlje i ima viziju „boljeg“ svijeta koji je sposoban voditi jedino on i vojska njemu odanih, oslanjajući se na tehnologiju i napredak. Oni se uzdaju u vatru i čelik koji će im donijeti prevagu u konačnom sukobu, dok vilenjaci, ljudi, patuljci i hobiti vjeruju u vrednote svojeg društva, osobne vrline i prirodu. Ta zanimljiva sklonost zla prema tehnologiji u Jacksonovoj je ekranizaciji izvrsno prikazana u scenama Isengarda nakon što Saruman, mudri i dobri čarobnjak, pokazuje svoje pravo lice. Od doma drevne mudrosti, okružen livadama i drevnim šumama, Isengard se pretvara u bučno industrijsko sjedište sila zla u kojemu se bez prestanka kuje oružje u plamenu i lavi, sijeku se prastare šume, a rijeke su zaustavljene branama. Prva žrtva Sarumanovoga ludila drevna je šuma Fangorn koju pak nastanjuju divlji huorni i njihovi pastiri Enti koji simboliziraju prirodu koja se buni protiv industrijalizacije i prisvaja natrag ono što joj pripada. Drvobrađaš, vođa Enta, nekadašnji Sarumanov prijatelj, opisao je neograničeno ludilo koje je donijela stihijska industrijalizacija: „Mislim da mi je sad jasno što smjera. Plete spletke ne bi li postao velika sila. Njemu je u glavi sve od kovine i kotačića, i ne mari za stvorenja koja rastu, osim ako mu ne služe u trenutnim planovima.“ Drvobrađaš u svojoj kritici iznosi i mišljenje o nastanku novoga soja orka, Uruk Haija: „Obilježje je opakih bića koja su se pojavila u Velikoj tmini da ne podnose sunce, ali Sarumanovi orci podnose sunce, iako ga mrže. Da mi je znati što je učinio! Da nisu to ljudi koje je on upropastio, ili da nije izmiješao rase orka i ljudi? To bi bilo najveće zlo!⁴¹⁰ Ovom Drvobrađaševom pričom Tolkien želi ukazati na to da stjecanje moći tehnologijom nema moralnih ograničenja, dok bi je moderni čitatelj mogao povezati s genetskim inženjeringom i njegovom zlouporabom, kao što on danas predstavlja tehnologiju koja svojem korisniku daje gotovo božanske stvarateljske moći.

9 Bridges, „Tolkien“, 11.

10 John Ronald Ruel Tolkien, *Gospodar prstenova: Dvije Kule*, Algoritam, Zagreb, (2005.), 82.

3. ZAKLJUČAK

Uz sve navedeno i još mnogo toga čemu nije bilo mjesta u ovom tekstu, postoje i dijelovi u kojima otkrivamo da Tolkien nije iracionalni ludit i paranoik kakvim ga je kritika nastojala prikazati. Najistaknutiji je Gandalfov zaključak nakon otkrića Palantira koji je služio kao veza između Mordora i Isengarda: „Za sve nas pogibeljni su izumi u umijeću dubljem od onoga što sami posjedujemo.“¹¹ Dakle, izumi i uređaji nisu ti koji su opasni, već čovjek i njegove slabosti. Palantir je oruđe zla, ali koji je u prvome redu služio kao veza kralja Gondora s njegovim saveznicima, dok se sile tame nisu dograbile jednoga od Palantira te tim putem iskarivale Sarumana i Denethora. U „Povratku kralja“ odvija se bitka za Shire protiv Sarumana i njegovih razbojnika, bitka za izgubljeni zavičaj. Najveća osveta Sarumana zbog pretrpljenog poraza industrijalizacija je domovine hobita uz podizanje tvornica, dimnjaka i gigantskih vodenica. Otpadnici među hobitima koji ne vole tradiciju svojega naroda i obitelji, ali i oni koji žude za što većim nezasažuenim društvenim položajem, postaju sluge i marionete Sarumanove vladavine, potičući rušenje stabala, dizanje dimnjaka i opće zagađenje, nazivajući to boljim Shireom. Dakle, i tu su sluge zla oni koji su prezreli vrijednosti svojega kraja te nemaju moralna ograničenja u postizanju svojih ciljeva.

Osim Drvobradaša, pojavljuju se i drugi likovi koji predstavljaju ideal suživota čovjeka i prirode – Tom Bombadill ili narodi hobita i vilenjaka. Tu su uz već opisane hobite zanimljivi vilenjaci koji su ljubitelji prirode, koji obitavaju u šumama i komuniciraju s prirodom, ali su isto tako vrhunski poznavatelji obrade metala, tvorci Palantira, Žalca i pancirnih košulja od *myrthilla* koji su u trilogiji najsofisticiraniji primjeri obrade metala i tajnih znanja. Međutim, vilenjaci su narod koji prednost daje dobroti, esteticici i pravednom cilju prije nego tehnologiji. Dakle, ono što Tolkien želi poručiti nije odbacivanje tehnologije i napretka, već strah da će prekomjerna uporaba tehnologije, odnosno zlouporaba ili u krajnjem slučaju ravnodušnost i ukidanje svih moralnih granica pri uporabi tehnologije, dovesti do društva izvrnutih vrijednosti, do Mordora ljudskoga duha.

¹¹ Tolkien, *Dvije kule*, 228.

The Technology in Tolkiens Middle-earth

Abstract: The topic of the article is Tolkiens philosophical thought about the role of technology in todays world, which is traced through the trilogy of the “The Lord of the Rings“. Though the trilogy is a masterpiece of fantastic literature and not allegorical text, there are many questions and dilemmas that have been the subject of authors reflections, but also the challenges that modern times have set for society as a community and an individual, amongwhom is the use of technology. The article analyzes the phenomenon of technology through LOTR trilogy and elaborates the authors attitude expressed through the views of main and secondary characters fighting for te destruction of the Ring ad The article analyzes the phenomenon of trilogy technology and elaborates the authors attitude expressed through the views of main and secondary characters fighting for the destruction of the Ring and Salvation of the West.

Keywords: *Tolkien, Technology, The Lord of the Rings*